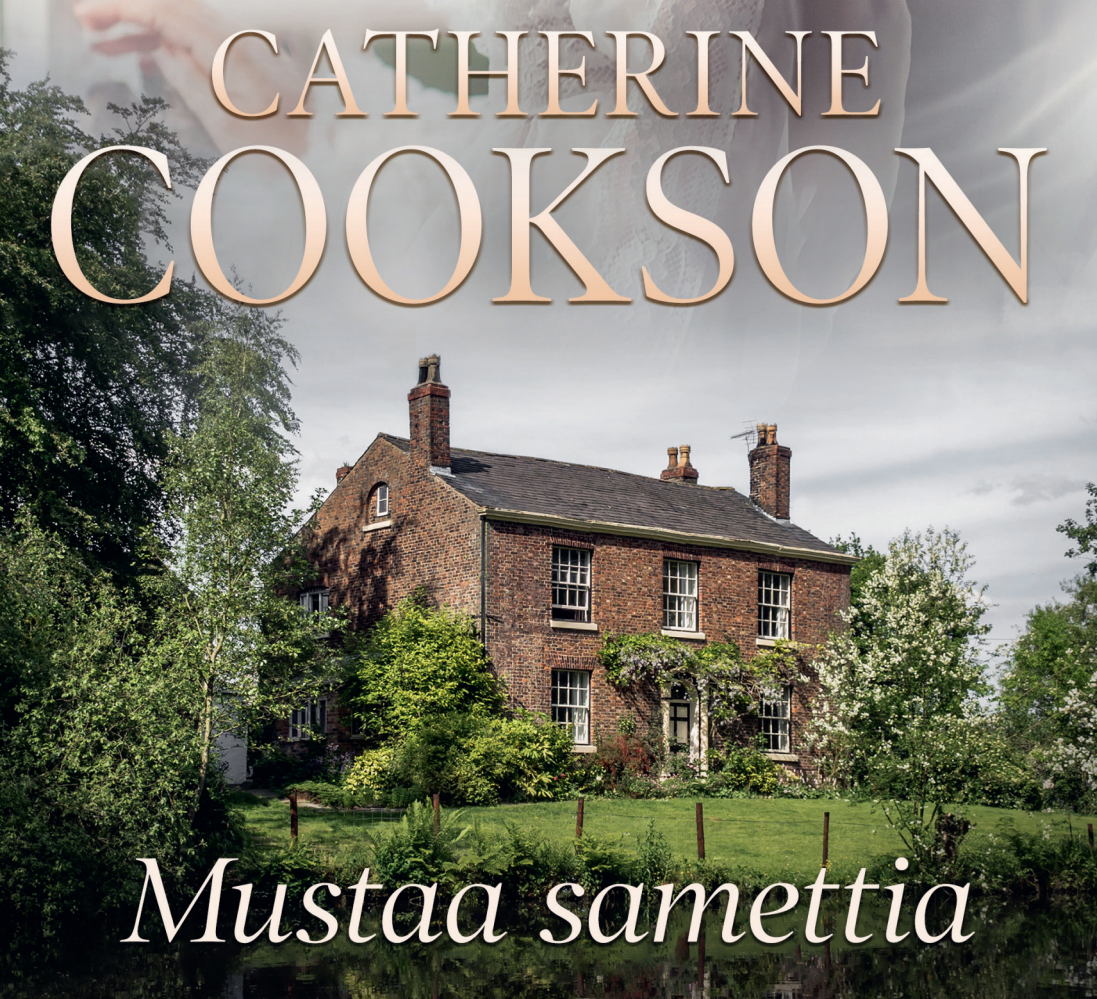

CATHERINE
COOKSON

Mustaa samettia

Mustaa samettia

Catherine Cookson

Mustaa samettia

Suomentanut Inkeri Pitkänen

Saga

Mustaa samettia

Translated by

Inkeri Pitkänen

Original title

The Black Velvet Gown

Copyright © 1984, 2021 Catherine Cookson and SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788728238479

1. POD edition

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

SAGA Egmont www.saga-books.com – a part of Egmont, www.egmont.com

I MATKA

1

Kaivoskuilu olisi sijainnut heidän takapihallaan, jos kaivoskujilla olisi ollut yhteinen takapiha, mutta ne olivat peräkkäin, toinen toistensa takana, vain jätetunkioden ja uusien keksintöjen, puulaatikkoisten käymälöiden erottamina.

Kujilla oli herttaiset nimet: Esikko, Rentukka ja Päivänkakkara. Kahden ensimmäisen kujan varrella oli kaksikymmentäviisi mökkiä kummallakin ja kolmannella, Päivänkakkaralla, kolmekymmentäkolme. Päivänkakkaran asukkaat pitivät itseään onnekkaina, koska he ainokaisesta alakerran huoneen ikkunastaan ja samanlaisesta mutta pienemmästä yläkerran ikkunasta saattoivat nähdä harjut, ja selkeinä päivinä jokea alas kulkevan laivan mastonhuipun.

Kaivosyhdyskunta oli kuin yhtä suurta sukua, vaikkakin suvun tavoin avioliittojen jaoittama. Samaten kunkin kujan asukkaat pitivät yhtä ja vaalivat omia intressejään paitsi silloin kun yhteinen onnettomuus kohtasi heitä; silloin kaikki kolme kujaa liittyivät yhdeksi ryhmäksi, ihan kuin suku hautajaisissa.

He kaikki tiesivät varsin hyvin, jopa pikkulapsetkin, mistä onnettomuus tuli. Se tuli tuosta maassa olevasta onkalosta: se tuli joko veden tai tulen muodossa eikä se suonut joillekin ihmisille edes kunniaa päästä arvokkaasti haudan lepoon — ainakaan avoimen taivaan alla — vaan se hautasi heidät kivisiin mausoleumeihin.

Mutta viimeisin kujia kohdannut onnettomuus ei ollut tullut kaivoksesta. Se oli kummallinen uusi onnettomuus, kuin kuume, mutta pahempi vain. Se tyhjensi vatsan molemmista päistä ja sai veden virtaamaan huokosista kuin kyyneleet silmistä, ja sillä oli kummallinen nimi — kolera.

Vitsaus itsessään oli jo ohitse, mutta kujilla oli nyt neljä miestä, kaksi naista ja kolme lasta vähemmän kuin aiemmin.

Seth Millican oli ollut ensimmäinen lähtijä, ja juuri se, niin kuiskittiin, joka oli tuonut taudin kylään. Ja kaikki johtui siitä, että hänen oli täytynyt vierailla sen gatesheadilaisen miehen luona, joka oli opettanut hänet lukemaan.

Ylpeys käy lankeemuksen edellä sanottiin, kun hän kuoli. Seth Millican oli ollut ylen ylpeä mies, ei suinkaan sen työn vuoksi mitä hän pystyi tekemään käsillään eikä siksi että hän määräsi tahdin alhaalla louhintapaikalla, vaan siksi että hän osasi kirjoittaa nimensä ja lukea raamattua. Mutta hänen ylpeytensä oli mennyt liian pitkälle, kun hän kieltäytyi päästämästä vanhinta poikaansa ja tytärtään maan alle, ja poika oli sentään kymmenen ja tyttö yhdeksän. Ehei, niiden piti saada työskennellä pelloilla, Luojan avoimen taivaan alla. Eikä Seth ollut hävennyt vakaumustaan senkään jälkeen, kun pastori Rainton oli muistuttanut häntä siitä, että Jumala sääti ihmiselle tietyn vapaa-ajan nauttia auringosta ja valosta sen aseman mukaan, jonka hän kullekin oli elämässä määrännyt. Ja vastaus,

jonka Seth Millican oli pastori Raintonille antanut, oli laajalti tiedossa. ”Helvettiin moinen käsitys”, hän oli tokaissut. Ja kerrottiin myös, ettei pastori ollut kironnut häntä sanallisesti vaan katseellaan, ja tuo katse oli kantanut hedelmää: Seth Millican sai nyt setviä ajatuksiaan helvetissä.

Niin, ja sitten oli Seth Millicanin vaimo, Maria, Riahina tunnettu. Tämä oli tullut kylään tavallaan tunkeilijana, sillä hän oli kalastajaeukon tytär Shieldsistä. Ja kuten jokainen tiesi, tuollainen avioliitto ei ollut hyvä asia; ne jotka seilasivat maan pinnalla ja ne jotka ryömivät sen alla, eivät koskaan voineet kohdata toisiaan.

Mutta Seth Millican ja Maria Riston olivat kohdanneet ja menneet naimisiin Sethin ollessa kahdenkymmenenkuuden ikäinen ja Marian vasta kuudentoista, ja sitä seuranneiden kymmenen vuoden aikana he olivat kasvattaneet neljä niistä kahdeksasta lapsesta, jotka Riah oli synnyttänyt. Sellainen oli Riahin sinnikkyys.

Monista kylän naisista poiketen Riah oli edelleen sorearyhtinen. Hänen vatsansa ei roikkunut, hänen hiuksensa olivat yhä kauniin kastanjanruskeat, hänen silmänsä salamoivat yhä ja hänen kielensä, niin sanottiin, oli terävä kuin naskali. Ja se oli terävöitynyt vielä entisestäänkin hänen miehensä kuoleman jälkeen, etenkin silloin kun sen kritiikki kohdistui Bill Norsecottiin.

Muutkin olivat iskeneet silmänsä Riahiin, mutta Bill Norsecott näytti olevan ainoa, joka ei kyennyt saamaan niitä irti hänestä. Ja juuri tämä mies oli parasta aikaa keskustelun kohteena Millicanien kaksi huonetta käsittävässä maalattaisessa asumuksessa, jota kutsuttiin taloksi.

Riah seiso i pöydän vierellä, toinen käsi sen reunalla, toinen lanteillaan. Hän katseli pää takakenossa ja hivenen kallellaan lankoaan ja sanoi: "Olenhan sanonut jo sinulle, Ted, että vaikka Norsecott olisi viimeinen mies Jumalan luomakunnassa, en antaisi hänen koskettaa edes hameeni mutaista lievettä. Saadakseni muka pitää katon pääni päällä sinä ehdotat, että minun pitäisi ottaa hänet ja hänen yhdeksän mukulaansa tänne. Kuulehan nyt, Ted . . ." Riahin kasvot vääristyivät, niin että silmät katosivat kuoppiinsa ja huulet vetäytyivät kireälle. "Hyvä mies, eihän tässä läävässä ole mitenkään tilaa sellaiselle joukolle, ja vielä minulle itselleni ja neljälle omalleni. Viisitoista kaiken kaikkiaan tällaisessa murjussa!" Riah pudisti päätään hitaasti puolelta toiselle. "Luulin että kunnioittaisit minua sentään vähän enemmän, Ted, kuin että tulet ehdottelemaan tuollaista."

Ted Millican, joka poikkesi edesmenneestä veljestään joka suhteessa ollen varreltaan lyhyenlntä ja älykkyydeltään vaatimaton, mutisi: "Vaihtoehtona on joko se tai sitten maantie, Riah. Jos Seth olisi kuollut kaivoksessa, olisi ehkä ollut olemassa mahdollisuus, että he olisivat siirtäneet sinut puristamoon, mutta sinnekin on tullut uutta väkeä. Mutta Seth ei kuollut kaivoksessa, joten he eivät anna sinun jäädä tänne. Brannigan on tulossa millä hetkellä tahansa häätäämään sinut pois. Siksihän minä tässä vain mainitsin Billistä." Ted jatkoi nyt kakistellen. "Niin, minä tuota . . . asia on sillä tavalla, että minä . . . minä juttelin hänen kanssaan, ja hän suostuisi ottamaan sinut ja . . ."

Ennen kuin Ted ehti vetää henkeä jatkaakseen, Riah kiljaisi: "Vai että suostuisi ottamaan minut! Bill Norsecott, se saastainen juoppo räkänokkainen tollo suostuisi ottamaan minut. Painu matkoihisi, Ted. Häivy ennen kuin menetän malttini kokonaan . . . Tai odota, salli minun sanoa vielä tämä: en aio jäädä

odottamaan häätöä, minä lähden takaisin omieni luo. Siellä on ainakin raikasta ilmaa, jos ei muuta, sillä voit uskoa että olen inhonnut jokaista päivää, jonka olen viettänyt tämän kaivoksen liepeillä; yhä lähemmäksi tunkeutuvia kuonavuoria, tunkioita, ihmisiä, kaikkea. Niin juuri, ihmisiä, joilla oli otsaa halveksia minun Sethiäni sen vuoksi, että hän halusi tehdä jotain itsestään ja perheestään. Jollen olisi kunnioittanut häntä ja hänen ominaisuuksiaan niin paljon, olisin lähtenyt lätkimään jo ensimmäisten avioliittokuukausieni jälkeen. Ja ennen kuin lähdet, Ted, sanon vielä sen, että olen kyllä pannut merkille, ettette sinä ja Mary Ellen ole tarjonneet meille suojaa. Teitähän on sentään vain kaksi ja teidän kaksi poikaanne, joista toinen vielä riiustelee ja lähtee kohta omille teilleen.”

Riah huomasi lankonsa pään painuvan, ja tämä sanoi: ”Kyllähän minä sitä ajattelin, Riah, mutta tiedäthän sinä Mary Ellenin. Sinä ja hän ette ole koskaan olleet oikein yhtä pataa, ja saman katon alla elämänne olisi varmasti ollut yhtä helvettiä.”

Riahin asenne muuttui, hän huoautti ja sanoi hiljaa: ”Niin, minä tiedän sen, Ted. Ja uskon että jos asia olisi riippunut sinusta, kaikki olisi toisin. Mutta älä sinä meistä murehdi. Kyllä minä omistani pystyn huolehtimaan, olen pystynyt ennenkin ja pystyn vastakin.”

Mies seisoj nyt avoimella ovella ja katseli kujalle, missä huhtikuun lopun sadekuurot olivat jättäneet jälkeensä lätäköitä, joissa pikkulapset polskuttelivat paljain jaloin huudellen iloisesti, vielä tietämättöminä edessä olevista synkeistä päivistä. ”Milloin sinä lähdet?” Ted kysyi.

”Huomenna aamuvarhaisella.” Ted käänsi päätään ja kysyi: ”Entä tavarasi? Mary Ellen . . .” Hän keskeytti ja jatkoi sitten: ”Minä kyllä säilytän sinun sänkyäsi ja kampeitasi.”

Riahin äänessä oli kyyninen sävy hänen vastatessaan: ”Tiedän kyllä että tekisit sen, ja Mary Ellen myös, mutta olen ajatellut tavaroitani parin viime päivän aikana. Niiden hankkiminen vaati rahaa ja paljon hikeä ja vaivaa, enkä minä halua luopua niistä, joten Arthur Meddle ja Kate ottavat ne luokseen. Heillähän on yläkerta lähes tyhjiillään, joten he ovat hyvillään saadessaan ne käyttöönsä joksikin aikaa. Ja Kate on siisti ja huolellinen nainen.”

Katsoen yhä Riahiin Ted totesi: ”Sinä et sitten ole turhia vitkastellut.”

”En, Ted, minä en ole eläissäni vitkastellut olenpa sitten askaroinut käsilläni tai päälläni.”

”Sinä olet merkillinen tyttö, Riah. En ole ikinä tavannut ketään yhtä tarmokasta. Jollen näe sinua enää, koska menen kahdeksi kaivokseen ja olet ilmeisesti jo poissa puolenpäivän aikaan kun palaan, toivotan sinulle onnea matkaan, Riah.”

”Kiitos, Ted.”

Riah odotti kunnes Ted oli edennyt muutaman askeleen ovelta ja meni sitten sulkemaan sen. Hän nojasi selkänsä ovea vasten, painoi kämmenensä sen karheaa puupintaa vasten, puri valkoisilla tasaisilla hampaillaan alahuultaan ja päästi pienen äännähdyksen, joka oli kaiku syvällä hänen sisimmässään olevasta vaikerruksesta. Tarmokkaaksi Ted oli sanonut häntä. Hän lähtisi takaisin sinne mistä oli tullutkin, hän oli sanonut. Siellä olisi ainakin raikasta ilmaa jos ei muuta, hän oli sanonut. Hänen tarmonsä oli tällä hetkellä pelon sävyttämä, sillä hän tiesi tarkalleen millainen vastaanotto häntä odottaisi kun hän palaisi sinne mistä oli tullut; ja mitä raikkaaseen ilmaan tuli, se ilma, jonka hän noilta kaukaisilta ajoilta muisti, oli ollut kalanlöyhkän kyllästämää.

Hän lähti ovelta ja meni lieden luo, otti sen päältä hiilisangon ja hujautti sen sisällön tulipesän perälle. Sen seurauksena pölypilvi tupsahti ylös piippuun, mutta osa pöllähti hänen kasvoilleen. Hän pärski hetken, otti sitten rievun puisen liedenreunuksen alla kulkevalta messinkitangolta ja ryhtyi pyyhkimään pöytää.

Äkkiä hän keskeytti, veti pöydän alta puujakkaran, istuutui, ja nojaten kyynärpänsä pöytää vasten laski päänsä käsiensä varaan. Hänen teki mieli rukoilla, mutta hän ei löytänyt sanoja; ja sitä paitsi Seth oli aina sanonut, että Jumala auttaa niitä jotka itse auttavat itseään. Seth tapasi tosin nauraa niin sanoessaan, koska hän piti sanontaa ristiriitaisena: jos nimittäin ei itse auttanut itseään, mitään ei tapahtunut, ja syy siitä pantiin Jumalan tiliin. Riah oli usein aprikoinut mitä Seth oli mahtanut jutella Gatesheadissa sen metodistimiehen kanssa, joka vaikutti aidolta kristityltä, sillä loppujen lopuksi Seth ei ollut uhrannut paljonkaan aikaa Jumalalle ja Hänen teoilleen; raamattukin oli hänen sanojensa mukaan vain joukko tarinoita, jotka ihmiset olivat sepittäneet ja kirjoittaneet muistiin.

Riah oli oppinut Sethiltä paljon. Tämä oli opettanut häntä käyttämään aivojaan ja lukemaan ja kirjoittamaan, niin kuin oli opettanut heidät kaikki. Riah oli ylpeillyt sillä, että hän oli ainoa äiti noilla kolmella kujalla, jonka lapset osasivat kirjoittaa nimensä. Seth olisi voinut opettaa monet kylän miehistä lukemaan ja kirjoittamaan, mutta he pelkäsivät että kaivoksen esimies kielisi heistä johtajalle, koska lukutaitoa katsottiin karsaasti ja, kuten jotkut vanhemmista miehistä olivat painottaneet Sethille, se ei johtanut mihinkään muuhun kuin hankaluuksiin niiden kanssa, jotka takasivat heille elannon. Ja

sitähän sitä loppujen lopuksi oli ajateltava: ei passannut kääntyä puraisemaan kättä, jolta sai ruoan.

Vain kaksi kylän miehistä oli rohjennut uhmata omistajien ja johdon suuttumusta ja istunut iltojaan Sethin seurassa: Arthur Meddle ja Jack Troughton. Mutta he olivat saaneet maksaa siitä. Heidät, kuten Sethkin, oli pistetty kaivoksessa huonoihin juonteisiin, sellaisiin jotka tuottivat enemmän kiveä kuin hiiltä, ja missä kahdentoista tunnin työrupeamasta sai vaivaiset kolme šillinkiä.

Niinpä niin, sivistyksestä sai maksaa, ja maksaa kalliisti. Mutta se mikä täytti pään, ei täyttänyt vatsaa, ja sen Seth oli kyllä aina tiennyt. Siksipä hän olikin varautunut pahan päivän varalle. Jo kymmenen vuoden ajan hän oli varautunut tätä pahaa päivää varten, pistäen joinakin viikkoina säästöön vain kolikoita, toisina šillingin. Heidän avioliittonsa ensimmäisenä kuukautena hän oli kertonut Riahille säästösuunnitelmastaan, sillä hän ei aikonut suinkaan aina raataa kaivoksessa, vaan hän kaavaili ostavansa heille oman pikkuisen mökin ja palasen maata. Ja Riah tiesi, että Seth oli ensimmäisenä vuotena säästänyt punnan ja viisitoista šillinkiä. Mutta jostain kumman syystä Seth ei sen jälkeen ollut enää koskaan kertonut vaimolleen kuinka paljon hän oli viikoittain pannut säästöön. Seth sai palkan kahden viikon välein, ja joinakin palkkapäivinä hän oli pannut pöydälle vain yhden vaivaisen lantin. Hän oli lukuisissa asioissa ollut varsin kitsas. Toisen avioliittovuoden jälkeen hän ei ollut kertaakaan sanonut rakastavansa Riahia, mutta Riah piti itsestään selvänä että Seth rakasti häntä; eikä Seth myöskään ollut osoittanut hänelle hellyyttä paitsi silloin, kun odotti vastineeksi oman tarpeensa tyydyttämistä.

Seth oli nähnyt Riahin ensimmäisen kerran tämän ollessa viisitoistavuotias, eräänä vapaana lauantai-iltapäivänä, kun hän oli ollut kävelemässä Shieldsin satamalaiturilla. Riah oli seisoskellut kalakauppiasryhmän joukossa. Hän oli paljain päin, eikä hänellä ollut yllään tavanomaista paksua sinistä, valkoisen esiliinan suojaamaa flanellihameetta ja hartialiinaa, vaan leninki, jonka hameen päällimmäinen kerros oli vedetty taakse ja kiinnitetty takamuksen päälle, ja hänellä oli keltakuviainen huivi olkapäillään. Hame ulottui juuri hänen pohkeittensa alapuolelle, ja hänellä oli puupohjaiset kengät jalassaan. Seth kertoi, että hän oli pannut ensimmäisenä merkille Riahin silmät. Hän oli huomannut niiden älykkyyden, kun ne kohdistuvat häneen ensimmäisen kerran.

Siitä päivästä lähtien Seth oli tullut satamalaiturille sunnuntaisin ja jokaisena vapaana lauantai-iltapäivänään; ja kuudennella käynnillään hän oli puhutellut Riahia: ”Hei”, hän oli sanonut. Ja Riah oli vastannut tervehdykseen samalla tavalla.

”Oletko sinä kalastajan tytär?”

”Olen.”

”Sinä et näytä sellaiselta.”

”Millaiselta minun sitten pitäisi näyttää? Turskalta, lohelta vai savusilakalta?”

”Kyllä sinä tiedät mitä minä tarkoitan”, Seth oli sanonut nauramatta, ja se oli saanut Riahin vaikenemaan.

Sinä samaisena päivänä Riahin äiti sanoi: ”Kuka se kaivosjätkä oli, jonka kanssa sinä puhuit?” Ja Riah oli kysynyt: ”Mistä sinä tiedät, että hän on kaivosjätkä?” Ja äiti oli vastannut: ”Kyllä sen tietää, niillä on hiiltä suonissaan. Hänen otsallaan oli sinertäviä läiskiä. Pysyttele erossa semmoisista”, äiti oli varoitellut. ”Sinulla on kosolti kalastajapoikia valittavanasi. Jos

kerran katsot olevasi kypsä siihen, mitä pikemmin katselet heidän joukostaan, sen parempi.”

Kummallista kyllä, Riah ei ollut milloinkaan pitänyt äidistään, mutta isäänsä hän oli rakastanut. Tämä oli lähtenyt merelle eräänä päivänä Riahin kahden veljen kanssa, kun Riah oli kymmenen ikäinen, eikä heitä sen koommin ollut nähty. Sinä päivänä katosi kolme venettä, kaksi Pohjois-Shieldsistä ja yksi etelän puolelta.

Riah oli myös tuntenut voimakasta inhoa kalanhajua kohtaan; hän ihmetteli sitä itsekin, sillä olihan hän kasvanut sen parissa. Hän oli joutunut pakosta syömään niin paljon kalaa, että hänen vatsansa oli noussut kapinaan; etenkin turska oli kuvottanut häntä. Toisinaan äiti oli sanonut, että hän oli tullut isoisäänsä, joka oli tunnettu varsinaisena maakrapuna ja nirsoilijana, minkä lisäksi hän oli ollut skandinaavi, ruotsalainen, ja niin vaaleahiuksinen että se oli ollut täkäläisten miesten keskuudessa yhtä harvinaista kuin naisen paljain achteri.

Riahin esikoinen, David, oli tullut tähän skandinaaviin, sillä hänenkin hiuksensa ja ihonsa erosivat selvästi lähitienoon lapsista, ja koska hän työskenteli ulkoilmassa, aurinko valkaisi hänen hiuksiaan vielä entisestään, eivätkä ne — kuten useilla hänen kaivoksessa työskentelevillä ikätovereillaan — olleet hiilipölyn tahraamat ja täitä kuhisevat.

Se olikin toinen seikka, joka teki Sethistä muista poikkeavan: hän näet vaati, että jokaisen perheenjäsenen oli peseydyttävä läpikotaisin perjantai-iltais-in, niin kesällä kuin talvella. Hän itse pesi ylävartalonsa joka päivä, eikä hänen pesuvettään saanut käyttää uudelleen. Mutta perjantaisin hän piti huolen, että lapset menivät yksitellen metalliseen kylpyammeeseen, ja Riah heidän

Eletään 1830-lukua Englannissa. Riah Millican on jäänyt leskeksi ja etsii epätoivoisesti keinoa elättää itsensä ja lapsensa. Riahilla on köyhän perheen naiseksi yllättäviä taitoja: Hän osaa lukea ja kirjoittaa. Hänen edesmennyt miehensä oli opettanut häntä.

Riah päätyy taloudenhoitajaksi varakkaan Percival Millerin taloon. Pian Riahin älykäs ja voimakastahtoinen tytär Biddy joutuu kuitenkin ongelmiin.

Catherine Cookson (1906–1998) oli englantilainen kirjailija. Hän julkaisi uransa aikana miltei sata romaania. Hänen ensimmäinen romaaninsa, *Kate Hannigan*, julkaistiin vuonna 1950. Cooksonin romanttisia kirjoja on myyty yli 100 miljoonaa kappaletta. Kirjoja on käännetty yli 20 kielelle.

Cooksonilla itsellään oli työläistäusta. Hänen historiallisissa rakkausromaaneissaan ei kuvata ylhäisöä, vaan sankarittarilla on yleensä vaatimaton tausta. Hahmot kuitenkin taistelevat paremman elämän puolesta.